

ÖNSÖZ

Bu kitap, *Ideology and Modern Culture* kitabımda ilk defa taslakları çizilen bazı fikirlerin ayrıntılandırılmış ve geliştirilmiş hâlidir. O kitapta, modern toplumların yükselişleriyle ilgili kültürel dönüşümleri anlamak istiyorsak, iletişim medyasının gelişimine ve etkisine merkezi bir rol vermek zorunda olduğumuzu ileri sürmüştüm. Bu kitapta bu iddiamı kanıtlamaya çalışıyorum. İletişim medyasının doğasını ve değişen biçimlerini nispeten ayrıntılı inceliyorum; medya endüstrilerinin ortaya çıkışını tartışıyor ve bazı son yönelimleri çözümlüyorum; ancak hepsinden öte medyanın gelişiminin modern dünyaya biçim veren büyük kurumsal dönüşümlerle, köklü yönlerden iç içe geçtiğini göstermeye çalışıyorum. Asıl ilgim, bu karşılıklı bağlantıları araştırmak, onların sınırlarının izlerini sürmek, anlamlarını düşünmek ve günümüzde miyop bir zihin uğraşından kaçınırken, çağdaş ve medya doyumlu dünyamızı biraz olsun aydınlatmaktır.

Bu konuları yıllardır tartıştığım ve metnin daha önceki taslaklarını okumaya ve yorum yapmaya zaman ayıran sayısız arkadaş ve meslektaşımın derinden minnettarım. Burada Lizbeth Goodman'ın adını özel olarak anmam gerekir: Bana çok yararlı öneriler sundu, daimi bir teşvik ve destek kaynağı oldu. Antony Giddens ve David Held ile yapılan sohbetler bu kitabın sorunlarını biçimlendirmeye katkı sağladı. Giddens ve Held kitabın taslağını okudular ve çok değerli önerilerini benimle paylaştılar. Peter Burke, James Lull, William Quatwaite ve Annabelle Sreberny-Mohammadi zamanları ve yorumlarıyla cömerttiler; sorgulayıcı eleştirileri ve uzmanlık alanlarındaki ilgili çalışmalarına sayısız referanslarından dolayı onlara minnettarım. Michelle Stanworth, Henrietta Moo-

re, Helga Geyer-Ryan, Peter ve Karin Groombridge'in dostlukları içtendi ve her zaman yapıcı önerilerde bulundular. Ayrıca bilgisayarda sabırlı yazımı için Avril Symonds'a; dikkatli düzeltmenliği için Ann Bone'a; bu kitabın yayıma hazırlanmasında hemen her saftada yardımlarını esirgemeyen Polity Press ve Blackwell Publishers'daki pek çok kişiye -özellikle Gill Motley, Julia Harsant, Nicola Ross, Pam Thomas, Lin Lucas ve Ginny Stroud-Lewis'e- teşekkür ederim.

J.B.T., Cambridge, Aralık 1994

GİRİŞ

“Bana göre her şeyin kaos olduğunu, yani toprağın, havanın, suyun ve ateşin birbiri içine girdiğini, bu biçimlenen yığından -tıpkı peynirin süttten yapılması gibi- bir kitle oluştuğunu, onun içinde kurtların ortaya çıktığını ve bunların melekler olduğunu söyledim. En yüce yaratıcı kararlaştırdı ki, bunlar Tanrı ve melekler olmalıydı ve çok sayıda meleğin içinde, bu kitleyle aynı zamanda yaratılan, Tanrı da vardı. Ve O, Efendi oldu...”¹ Onsekizinci yüzyılda şimdi Kuzey İtalya’da olan Friuli’nin küçük bir köyü, Montereale’deki bir değirmenciden yankılanan bu sözler, bugün bizi başka çağın kalıntıları gibi çarpar. Bizlerin bu sözlerin taşıdığı dünya görüşünü ciddiye alması veya bunları söyleyen kişinin -Menocchio olarak da bilinen Demonico Scandella’nın- inançlarını niçin böyle yürekten telaffuz ettiğini anlaması kolay değildir. (Menocchio sorgulandı, hapsedildi ve en sonunda ölümüne mahkum edildi.) Fakat günümüz dünyasını onaltıncı yüzyılın bu değirmencisinin dünyasından ayıran mesafeye rağmen bizleri ona bağlayan çok önemli toplumsal bir özellik bulunmaktadır: Menocchio, çağdaşı çoğu köylünün aksine, okuyabiliyordu.

Menocchio, başka eserlerin yanı sıra Sir John Mandeville’e atfedilen popüler bir seyahatname olan *II cavallier Zuanne de Mandavilla*’nın tercümesini de okumuştur. Ondördüncü yüzyılın ortasında yazılan bu kitap, onaltıncı yüzyılda pek çok defa ye-

¹ Carlo, Ginzburg, *The Cheese and the Worms: The Cosmos of a Sixteenth Century Miller*, Çev. John ve Anne Tedeschi, Routledge ve Kegan Paul, Londra, 1980, s. 5-6. Bu örneği tartışmam, sapkın inançları nedeniyle iki ayrı davadan yargılanan ve en sonunda Kutsal Ofis’in buyruğu ile kazığa bağlanıp yakılan bir değirmenci olan Menocchio’nun yaşamını ve dünya görüşünü Ginzburg’un göz alıcı bir incelemeyle inşa etmesine dayanmaktadır.

niden basıldı ve Avrupa'da elden ele dolaştı. Menocchio bu eser aracılığı ile insanların farklı âdetleri deneyimledikleri, farklı yasalara itaat ettikleri ve farklı inançlara sahip oldukları uzak yerler hakkında bilgi sahibi olmuştu; bazı insanların güneşe, bazılarının ateşe, bazılarının imajlar ve idollere taptıkları diyarları okumuştular; yamyamlar, pigmeler ve köpek başlıklı erkeklerle dolu adaları okumuştular. Bu betimlemeler onu derinden etkilemiş ve kendi inançlarının temellerini sorgulamaya yöneltmişti. Böylece okudukları ona başka bir dünyanın pencerelerini açtı. Bu dünya öyle bir dünyaydı ki, Menocchio oraya geçici olarak adım atabilir ve oradan -alternatif keşiflerin kendisi üzerinde yarattığı rahatsızlıkla- Montereale'deki gündelik yaşam dünyasını izleyebilirdi.

Menocchio'nun sıra dışı hayal gücüne sahip bir adam olduğu şüphesizdi. Onun tuhaf kozmik dünyası kendi yaratımıydı ve muhtemelen fikirleri köylü arkadaşları tarafından ihtiyatla, şaşkınlıkla, korku ve merak karışımı bir duyguyla karşılandı. Menocchio, sorgusu süresince sürekli olarak fikirlerinin kendi icadı olduğu konusunda ısrar etti ('Efendim, ben bu kanaatleri taşıyan birisiyle hiç karşılaşmadım; kanaatlerim kendi zihnimden çıktı.') fakat bu, kısmen doğrudu. Çünkü Menocchio pek çok kitap okumuştular ve okuduklarından pek çok fikir elde etmişti. Menocchio'nun canlı hayal gücü bu fikirleri harekete geçirmiş, onları birbiriyle ve kırsal yaşamın sözlü geleneklerinden gelen fikirlerle ilintilendirmişti. Şüphesiz Menocchio'nun görüşleri tekil ve durdurak bilmeyen zihnin ürünüydü; fakat bu görüşler muhtemelen, kökenleri başka yerlere uzanan ve etkileri Friuli köylerinin çok ötesine giden toplumsal bir dönüşümün de mamulüydü.

Menocchio'nun 1584'teki yargılanmasına kadar olan süreçte matbaacılık Avrupa'da bir yüzyıldan fazla süredir faaliyet göstermekteydi. Matbaalarda çoğu bireyin yaşam koşullarını tedricen dönüştüren basılı malzemeler üretilmekteydi. Önceleri matbaanın etkisi, iktidarı ellerinde bulduran eğitilmiş seçkinlerin de içinde bulunduğu büyük kentsel merkezlerde çok güçlü olarak hissedildi. Ancak basılan materyaller hızlı bir şekilde yayıldı ve çok geçmeden -bu mütevazı, kendi kendine öğrenen değirmenci- Menocchio gibi sıradan insanlar basımın açtığı dünyalara ula-

şabildiler. Menocchio'nun görüşleri bugün ne kadar tuhaf görürse görürsün, Menocchio, içinde gündelik yaşamın paylaşılan mekânlarının çok ötesinde izler bırakan ve fikirlerin dolaşımının artık yüz yüze iletişim bağlamlarındaki sözcüklerin değiş tokuşuyla kısıtlanamayacağı yeni bir dönemin habercisiydi.

Bu kitaptaki amacım, sembolik iktidarın sosyal organizasyonu olarak tanımlayacağım esaslı dönüşümleri izlemek ve bunların bugün içinde yaşadığımız dünya üzerindeki sonuçlarını ortaya koymaktır. Bunu yaparken basımcılığın ilk biçimlerinden, elektronik iletişimin en son türlerine kadar iletişim medyasının modern toplumların yükselişinin aslı bir parçası olduğunu göstermeye çalışacağım. İletişim medyasının gelişimi, 'modernite' demeye başladığımız şeyin kurucusu olan bir dizi gelişimsel süreç karmaşık biçimlerde dokunmuştu. Bu yüzden, şayet modernitenin doğasını -yani modern toplumların kurumsal özelliklerini ve bu toplumlar tarafından yaratılan yaşam koşullarını- anlamak istiyorsak iletişim medyasının gelişimine ve etkisine merkezi bir rol vermek zorundayız.

İçlerinde modern toplumların ortaya çıkışıyla ilgilenen sosyal teorisyenlerin çalışmalarının dahil olduğu çok az sayıda incelemenin, iletişim medyasına hak ettiği ciddiyeti vermesi belki şaşırtıcıdır. Basımcılığın erken modern Avrupada ve başka yerlerdeki etkilerine dair çok sayıda toplumsal ve kültürel tarih çalışması bulunmaktadır. Yine medya endüstrilerindeki son gelişimlere dair geniş bir literatürden söz edilebilir. Ancak sosyal teorisyenlerin yazılarında, iletişim medyasına ilgi gözle görülür oranda azdır. Bu ihmalin nedeni nedir? Kuşkusuz ki medyaya yönelik şüpheli yaklaşımın bunda payı vardır. Teorisyenler sosyal değişikliğin uzun dönemli süreçleriyle ilgilendikleri için medya, yapay ve gelişimsel bir alan gibi görünebilir. Bu alan hakkında söylenecek çok az şeyin olduğu düşünülebilir. Ancak bu ihmali açıklamaya yarayacak başka derin tarihsel ve entelektüel nedenler de bulunmaktadır.

Sosyal teorisyenler günümüzde modernitenin büyük gelişimsel hatlarını düşündüklerinde, bunu genellikle klasik toplumsal

düşüncenin mirasının izinden giderek yapmışlardır. Çağımız sosyal teorisyenleri referanslarını, ondokuzuncu yüzyıl içinde ve yirminci yüzyıl başlarında yazan ve çevrelerini biçimlendiren endüstri toplumlarını açıklamaya çalışan otoritelerin çalışmalarından almaktadırlar. Çoğuna göre klasik sosyal düşünürler iletişim medyasının gelişimine anlamlı bir rol vermemişlerdir. Klasik düşünürlere göre modern toplumların ortaya çıkışıyla bağlantılı kilit kültürel dinamikler başka yerdedir: Rasyonelleşme ve sekülerleşme süreçleri. Bu süreçler sayesinde modern toplumların geçmişin geleneksel kalıntılarını tedricen silecekleri düşünülmüştür. Bu, mit ve efsunun karanlık siperlerine karşı akıl ve aydınlanmanın ilerletici güçlerini öne çıkaran epik hikâye anlatımı geleneğindeki bir büyük anlatı, bir yüce vizyondur. Ve bu vizyon teorik tahayyülü sürdürmüş, çağdaş teorisyenleri anlatıyı savunan ve rafine etmek isteyenler ile onu bir başka mit olarak reddetmeye meyledenler olarak karşıt kamplara bölmüştür.

Burada önereceğim açıklamanın büyük anlatının yüksek dramıyla ortak yönleri azdır. Akıl ve mit güçleri arasındaki bu biraz ruhani mücadelenin tersine, onbeşinci yüzyılın sonlarında boyutları küçük olan basımcılıktan günümüzün dev iletişim holdinglerine kadar açık kurumsal temelleri olan ve tutarlı bir şekilde iyi belgelenebilen bir dizi gelişimle ilgileneceğim. İletişim ağlarına, enformasyon akışına ve ondokuzuncu yüzyılın ortasından beri küresel boyuta ulaşmış ağların tedrici genişlemesine odaklanacağım. Bu ağların diğer iktidar biçimleriyle -ekonomik, siyasal ve askerî- iç içe geçtiği yönlerle bireysel ve kolektif düzeyde kendi amaçlarını izleyen failerin ağları nasıl kullandıklarıyla ilgileneceğim. Diğer yandan bu gelişmelerin dünyevi karakterine karşın, sonuçlarının bu karakterin boyutlarını çok aştığını göstermeye çalışacağım.

Bu kitabın merkezî iddialarından birisi, bizlerin yeni iletişim ağlarındaki ve enformasyon akışındaki gelişmelerin toplumsal etkilerini, iletişim medyasının, başkalarıyla ilişkileri köklü değişikliklere uğramadan kalmış bireylere enformasyon ve sembolik içerik yayarak hizmet ettiğine dair, görünürde mantıksal olan fikri bir kenara koymak koşuluyla anlayabileceğimizdir. Aksine, ile-

tişim medyasının kullanımının, toplumsal alanda yeni eylem ve etkileşim biçimlerinin kurulmasını, yeni toplumsal ilişki biçimlerini ve başkaları ve kendiyile yeni ilişki kurma şekillerini içerdiğini anlamamız gerek. Bireyler iletişim medyasını kullandıklarında günlük yaşamlarındaki çoğu karşılaşmaları karakterize eden yüze etkileşim tipinden belirgin derecede farklı olan yeni etkileşim biçimlerine girmektedirler. Fiziksel olarak var olmayan ötekiler için eylemler icra edebilmekte veya uzak yerleşim yerlerinde konumlanmış olan ötekilere uygun eylemler üretebilmektedirler. Esasında iletişim medyasının kullanımı, toplumsal yaşamın zamansal ve mekânsal örgütlenmesini dönüştürmekte, artık ortak bir mekânı paylaşmanın zorunlu olmadığı yeni uygulayıcı iktidar tarzları, yeni eylem ve etkileşim biçimleri yaratmaktadır.

Bu dönüşüme genel bir şekilde dikkat etmek, onu ayrıntılı analiz etmekten, onun sosyal ve siyasal yaşam için taşıdığı anlamların izini sürmekten daha kolaydır. İzleyen bölümlerin çoğu bu dönüşümü analiz etme ve daha geniş etkilerini araştırma çabasıdır. Bu çaba elbette bitmiş ve her alanı tüketmiş değildir. İlk iki bölüm, hem teorik hem de tarihsel zemin hazırlamaktadır. Birinci bölümde oldukça kapsayıcı bir sosyal teorinin çerçevesi içinde iletişim medyasının doğası analiz edilmektedir. Bu bölüm, her iletişim biçiminin -dolayımı iletişim de dahil- ortaya çıktığı ve iletişime, referansla anlaşılması gereken yapılaşmış sosyal bağlamları analiz etme yoluyla medyayla ilgili sosyal bir teorinin temellerini atmaktadır. İkinci bölüm, tarihsel analizi tarihsel alana taşımaktadır. Birinci bölümde çizdiğim teorik çerçeveden yola çıkarak modern toplumların ortaya çıkışıyla ilintili ana dönüşümlerin geniş bir yeniden izahına girişiyorum. Bu izah, medya kurumlarının ve yeni iletişim ağlarının ve enformasyon akışının gelişimlerine özellikle vurgu yapmaktadır.

Üçüncü bölümde iletişim medyasının kullanımının modern dünyada yeni eylem ve etkileşim biçimleri yarattığı tezimi geliştirmeye ve bu biçimleri derinlemesine ve mümkün olduğu kadar tam olarak analiz etmeye çalışmaktayım. Bu tez dördüncü bölümde devam ettirilmektedir. Burada iletişim medyasının kamusal ve özel alan arasındaki ilişkisi ile görünürlük ve iktidarın değişen

bağlantıları üzerindeki etkilerini araştırmaktayım. Günümüzde -sık sık ortaya çıkan muhtelif türden skandallar gibi- siyasal arenada yaygın ve sorun haline gelmiş olguların, iktidarın dolayım- lanmış görünürlüğüyle ilgili bir dizi önemli dönüşümlerde kök saldıklarını göstermeye çalışacağım.

İletişim medyasının gelişmesi, iktidarı sadece yeni tarzlarda görünür kılmamıştır, aynı zamanda onu umulmadık boyutta görünürlüğe hâle getirmiştir: Günümüzde dolayım- lanmış görünürlük küresel çapta etkilidir. Bu durum, kökenleri en azından onbeşinci yüzyıl ortasına dayanan ve özellikleriyle sonuçları beşinci bölü- mün konusunu oluşturan karmaşık küreselleşme sürecinin ürü- nüdür. Burada iletişimin küreselleşmesinin modern toplumları oluşturan başka gelişimsel süreçlerle nasıl iç içe geçtiğini göster- mekteyim. Bu gelişimlerin sonuçlarını anlamayı istememiz duru- munda, içinde küresel medya ürünlerinin alımlandığı ve anlaşıl- dığı özel bağlamları dikkate almamız gerektiğini tartışmaktayım.

6. ve 7. Bölümler, iletişim medyasının gelişiminin bireyle- rin günlük yaşamlarını etkileme biçimlerini ortaya çıkarmakla ilgilidir. Altıncı bölümde geleneğin doğasına ve değişen rolüne odaklanmaktayım: Medya ürünlerinin yaygınlaşması pek çok yorumcunun ileri sürdüğü gibi geleneksel yaşam tarzlarının temeli- ni aşındırmaya mı yardımcı olmaktadır? Yahut medyanın, onları özgün bağlamlarından kopartarak, kültürel diasporalara göme- rek ve bireylere artık yerel mekânlara bağlı olmayan kimlik kay- nakları sağlayarak geleneklere yeni bir hayat verdiği söylenebilir mi? 7. Bölüm benliğin doğası ve oluşum sürecinin dolayım- lanmış materyallerin artmasıyla etkilendiği biçimler üzerine odak- lanmaktadır. Olayları yaşama kapasitesinin artık günlük yaşamın zaman-mekân patikaları üzerinde karşılaşma olanağına bağlı ol- madığı bir dünyada yaşamak neye benzemektedir?

Sonuç bölümü, medya kurumlarının özerk ve sorumlu bir ya- şam şeklinin yaratılmasında oynayabileceği ve oynamak zorunda olduğu daha normatif türdeki sorulara değinmektedir. Sosyal ve siyasal meseleler hakkında geleneksel düşünüş biçimimizin an- tik dünyadan, Klasik Yunan'ın agorasından kaynaklanan ve genel

meseleleri tartışmak için bireylerin ortak bir mekânda bir araya gelme olasılığını düşünen belli bir kamusal yaşam modelince biçimlendirildiğini tartışmaktayım. Fakat bir aradalığı odağa alan bu geleneksel kamusal model, geç yirminci yüzyılın pratik gerçeklerine çok az uymaktadır. Günümüzün modern dünyasındaki karmaşık karşılıklı bağımlılıkları yansıtmayacak, yüz yüze olmayan iletişim ve etkileşim formlarının artan önemini kabul edecek bir kamusal idealini yeniden keşfetmek zorundayız.

Kitap boyunca kültür tarihi, iletişim tarihi, iletişimler kuramı ve araştırması, çağdaş medya ve kültürel çalışmalar içindeki değişik ve zengin literatürden beslendim. Ancak bu eser, iletişim alanına özgü literatüre katkıdan ziyade esas olarak bir sosyal teori çalışması olarak yazıldı. Sosyal teori literatürü içinde iletişim medyasının ihmal edilmesinin eksikliğini gidermeye çalıştım. Çalışma göstermektedir ki, eğer bizler medyayı ciddiye alırsak medyanın sosyal ve siyasal düşüncenin bazı ana konularında önemli sonuçlar yarattığını anlayabiliriz. Aynı zamanda medyanın ihmal edilmişliğini gidermeye çalışırken, iletişim medyasının gelişiminin geniş toplumsal ve tarihsel süreçlerden bağımsız olarak incelenmesinde olduğu gibi, medya ile tek yönlü ilgilenmekten kaçınmaya çalıştım. Sosyal teinin iletişim araştırmalarından alacağı kadar ona vereceği de çok şey vardır ve bir sosyal medya teorisi kanımca, medya çalışmasını ait olduğu yere konumlandırmaya yardımcı olmalıdır: Modern toplumların ortaya çıkışı, gelişimi, yapısal özellikleri ve gelecekleriyle ilgili bir dizi disiplin arasında bir yere konumlandırılmalıdır.

Bu kitaptaki argümanlarımı geliştirirken ayrıca çağdaş, sosyal ve kültürel teori literatüründen özgürce yararlandım. Ancak ilgi sahanla özellikle ilintili olan ve açıklamalarımın genel yönelimini biçimlendirmeye yardımcı olan üç düşünce geleneği bulunmaktadır. Birincisi Frankfurt Okulu kaynaklı eleştirel sosyal teori geleneğidir². Günümüzdeki çoğu çalışmanın, Horkheimer,

² Bkz. Max Horkheimer ve Theodor W. Adorno, *Dialectic of Enlightenment, The Culture Industry: Enlightenment as Mass Deception*, Çev. John Cumming, Seabury Yayınları, New York, 1972, s. 120-67; Ayrıca bkz. Theodor W. Adorno, *The Culture Industry: Selected Essays on Mass Culture*, ed. J. M. Bernstein, Routledge ve Kegan Paul, Londra, 1991.

Adorno ve Marcuse gibi Frankfurt Okulu'nun ilk teorisyenlerinin yazılarının etkisinden sıyrılabildiğine dair şüphelerim var. Bu yazarların 'kültür endüstrisi' eleştirileri son derece negatifti, modern toplumların ve bu toplumların gelişimsel yönelimlerinin sorgulanabilir bir kavramsallaştırması üzerine temellendirilmişti³. Ancak Habermas'ın kamusal alanın ortaya çıkışına ve dönüşümüne dair ilk açıklamaları hâlen dikkatle üzerinde durmayı hak eden değerde bir çalışmadır⁴. Habermas'ın ilk çalışmalarının parlaklığı, modern toplumların oluşumunun ayrılmaz bir unsuru olarak medyanın gelişimini ele almasında yatar. Habermas, erken modern Avrupa'da basılı materyallerin dolaşımının, mutlak rejimlerden liberal demokratik rejimlere geçişte hayati bir rol oynadığını ve eleştirel kamuoyunun medyaya eklemlenmesinin, modern demokratik yaşamın hayati bir özelliği olduğunu ileri sürdü. Göreceğimiz üzere, Habermas'ın savı pek çok açıdan ikna edici değildir. Habermas'ın savının artık ilk biçimiyle savunulamayacağına açık olduğunu düşünüyorum. Ancak hakkını vermek gerekir ki, Habermas'ın açıklamalarının arka planını oluşturan vizyon, takdirimizi kazanmayı sürdürmektedir.

Kitapta daha az yararlandığım ikinci düşünce geleneği, medya teorisyenleri olarak bilinen yazarların çalışmalarından kaynaklanan gelenektir. Elbette ki bu teorisyenlerden en fazla tanınanı Marshall McLuhan'dı; fakat en özgün ve derinlikli olanı, muhtemelen McLuhan'ın yurттаşı ve akıl hocası olan Harold Innis'di. [1940'larda ve 1950'lerde yazan Innis, iletişim medyası ile iktidarın mekânsal ve zamansal örgütlenmesi arasındaki ilişkileri sistematik olarak ilk kez araştıran kişiydi⁵.] Innis'in iletişimin 'yanlılı-

³ Medya çalışmalarına, erken dönem eleştirel teorisyenlerin katkısının eleştirel bir değerlendirmesi için bkz. Douglas Kellner, *Critical Theory, Marxism and Modernity*, Polity Yayınları, Cambridge, 1989, böl. 5 ve 6; Ayrıca bkz. John B. Thompson, *Ideology and Modern Culture: Critical Social Theory in the Era of Mass Communication*, Polity, Cambridge, 1990, böl. 2.

⁴ Bkz. Jürgen Habermas, *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry in to a Category of Bourgeois Society*, Çev. Thomas Burger ve Frederick Lawrence, Polity, Cambridge, 1989.

⁵ Bkz. Harold A. Innis, *Empire and Communications*, Oxford Üniversitesi Yayınları, Oxford, 1950 ve *The Bias of Communication*, Toronto Üniversitesi Yayınları, Toronto, 1951. Innis'in katkısının olumlu bir değerlendirmesi için bkz. James W. Carey, *Communication as Culture: Essays on Media and Society*, "Space, Time and Communication: A Tribute to Harold Innis", Unwin Hyman, Boston, 1989, s. 142-72.

ği' teorisinin - basitçe belirtmek gerekirse, farklı medyanın siyasal iktidarın merkezileşip merkezileşmemesi, zaman veya mekânda genişleyip genişlememesi gibi farklı örgütlenme şekillerini desteklediğine dair teorinin- iletişim ve iktidar arasındaki karmaşık tarihsel ilişkileri açıklamak için oldukça kaba olduğu şüphesizdi. Ancak Innis haklı olarak, ilettikleri mesajın içeriği ne olursa olsun, iletişim medyasının iktidarın örgütlenmesindeki önemini vurgulamıştı. Bu yaklaşımın elbette McLuhan tarafından alındığı ve geliştirildiği kesindir, ancak Goffman'ın toplumsal etkileşime dair açıklamalarını McLuhan'ın elektronik medya analiziyle birleştiren Joshua Meyrowitz gibi en son teorisyenleri de eklemek gerekir⁶. Bununla birlikte bu gelenek, sıra medya endüstrilerinin toplumsal örgütlenmesine, içinde medyanın da yer aldığı iktidar ve kaynakların eşitsiz dağıtılmasına dair yöntemlere ve bireylerin medya ürünlerinden nasıl anlamlar çıkarıp bunları kendi yaşamlarıyla ilişkilendireceklerine geldiğinde daha az kullanışlıdır.

Açıklamalarıma yön veren üçüncü gelenek, bağlamsallaşmış sembolik formların yorumuyla uğraşan bir gelenek olan yorumsamadır. Bu geleneğe son yıllarda katkı yapanlar arasında Gadamer ve Ricoeur'un çalışmalarını eklemek mümkündür, ancak Clifford Geertz'in daha çok etnografik yönelimli yazılarını da gözden kaçırmamak gerekir⁷. Yorumsama, -medya ürünlerini kapsayan- sembolik formların alımlanmasının daima, bireylerin iletilerden anlam çıkarmak için sahip oldukları kaynaklara başvurdukları durumsal ve yaratıcı bir süreç olduğu gerçeğine vurgu yapar. Yorumsama, bireylerin kendilerine, ötekilere, onların tarihlerine, dünyadaki yerlerine ve ait oldukları toplumsal gruplara yönelik bir anlam geliştirerek genişletilmiş bir benlik oluşturma sürecinin parçası olduklarına da dikkatimizi çeker. Yorumsama,

⁶ Bkz. Joshua Meyrowitz, *No Sense of Place: The Impact of Electronic Media on Social Behaviour*, Oxford Üniversitesi, New York, 1985.

⁷ Bkz. Hans- Georg Gadamer, *Truth and Method, Sheed and Ward*, Londra, 1975; Paul Ricoeur, *Hermeneutics and the Human Sciences: Essays on Language, Action and Interpretation*, ed. ve çev. John B. Thompson, Cambridge Üniversitesi Yayınları, Cambridge, 1981; Clifford Geertz, *The Interpretation of Cultures*, Basic Books, New York, 1973. Ayrıca bu geleneğin medya çalışmalarıyla olan ilişkisi için bkz. Peter Dahlgren, "The Modes of Reception: For a Hermeneutic of TV News" *Television in Transition*, Ed. Phillip Drummond ve Richard Patterson, British Film Enstitüsü, Londra, 1985, s. 235-49; Thompson, *Ideology and Modern Culture*, Bölüm 6.